

تأثیر چرخه عمر شرکت بر سطح محافظه کاری حسابداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۸/۰۹

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۰/۰۳

کد مقاله: ۱۷۴۷۲

سیدرضا سید نژاد فهیم^{۱*}، سارا بهزادی نیا^۲

چکیده

هدف این پژوهش بررسی رابطه بین مراحل مختلف چرخه عمر شرکت و محافظه کاری حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. برای این منظور داده‌های مربوط به مرحله ایجاد، رشد، بلوغ، رکود و افول شرکت‌ها بر اساس الگوی جریان نقدی دیکنسون (۲۰۱۱) به عنوان معیارهای چرخه عمر شرکت‌ها و محافظه کاری حسابداری طی یک دوره پنج ساله بین سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۳ جمع‌آوری شد و ۱۰۹ شرکت به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با توجه به موضوع تحقیق، یک فرضیه تدوین شد که در آن به بررسی تأثیر مراحل چرخه عمر شرکت‌ها بر محافظه کاری حسابداری می‌پردازد. این پژوهش از نظر هدف از نوع تحقیق بنیادی توصیفی است بر اساس رویکرد یک تحقیق همبستگی محسوب می‌شود که بر اساس تشکیل مدل‌های رگرسیونی به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته خواهد شد همچنین با توجه به این که این تحقیقات از اطلاعات گذشته برای آزمون فرضیات استفاده می‌کند از نوع تحقیقات پس‌رویدادی است. داده‌ها اطلاعات پژوهش از صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران و یادداشت‌های توضیحی و مراجعه به اطلاعات بورس و اوراق بهادار اقتباس شده است. نتایج در سطح اطمینان ۹۵٪ مبین رابطه مثبت و معناداری بین چرخه عمر شرکت با محافظه کاری حسابداری به کمک اقلام تعهدی غیرعملیاتی و نسبت ارزش بازاری به ارزش دفتری است.

واژگان کلیدی: مراحل رشد شرکت‌ها، مرحله بلوغ، مرحله رکود، چرخه عمر، محافظه کاری حسابداری

۱- دکتری حسابداری، دانشکده علوم انسانی، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران. (نویسنده مسئول)
s.rezafahim@liau.ac.ir

۲- کارشناسی ارشد دانشگاه غیرانتفاعی قدیر لنگرود

۱- مقدمه

پژوهشگران تعبیر مختلفی از گزارش‌های مالی محافظه‌کارانه دارند. بسیاری از پژوهشگران استفاده آن را در گزارش‌های مالی مفید می‌دانند. به عبارت دیگر، محافظه‌کاری وجود دارد چراکه محافظه‌کاری جزئی از فناوری برتر مورد استفاده از سازمان‌دهی شرکت و عقد قرارداد است. با استفاده از این تعبیر قراردادی، می‌توان گفت حسابداری محافظه‌کارانه به عنوان ابزاری برای بیان خطرات و مشکلات درونی و ذهنی موجود در بخش‌های مختلف شرکت است که اطلاعات نامتقارن، پرداخت‌های نامتناسب و مسئولیت محدود دارند. محافظه‌کاری می‌تواند شامل رفتار فرصت‌طلبانه مدیریت در گزارشگری اندازه‌گیری‌های حسابداری مورد استفاده در یک قرارداد باشد. گزارش اندازه‌گیری‌های حسابداری فرایند تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران در تخصیص سرمایه و دارایی‌های خود و رفاه مدیریت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این اثرات بر رفاه ثروت مدیریت، مدیران را تشویق و تحریک به ارائه مغرضانه، یک طرفه و پرسروصدای همان گزارش‌ها و اندازه‌گیری حسابداری می‌کند که قانون‌گذاران از طریق آن اندازه‌گیری حسابداری، امیدوار به آگاه کردن سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان از آن‌ها بوده‌اند. محافظه‌کاری رفتار فرصت‌طلبانه مدیریت را تحت تأثیر قرار می‌دهد و تمایلات جانب‌دارانه و سوء مدیریت را در مقابل ضرورت تأثیرپذیری متقارن اطلاعات خنثی می‌کند.

با توجه به اهمیت نقش محافظه‌کاری نیاز به معیارهایی برای سنجش دقیق آن در گزارشگری مالی ضروری به نظر می‌رسد. عوامل متعددی بر محافظه‌کاری شرکت‌ها تأثیرگذار است یکی از این عوامل چرخه عمر شرکت‌هاست. طبق تئوری چرخه عمر، شرکت در مراحل مختلف چرخه عمر از نظر مالی و اقتصادی دارای نمودگرها و رفتارهای خاصی هستند، بدین معنی که ویژگی‌های مالی و اقتصادی یک شرکت تحت تأثیر مرحله‌ای از چرخه عمر است که شرکت در آن قرار دارد. تئوری چرخه عمر شرکت چنین فرض می‌کند که شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی دارای چرخه عمر هستند. در واقع برای سرمایه‌گذاران حیاتی است که چرخه عمر هر یک از محصولات شرکت را درک کنند. شرکت‌هایی که عمدتاً در فاز توسعه هستند به احتمال زیاد با سطوح کمتری از فروش دست خواهند یافت و طبیعتاً مورد استقبال بیشتری نسبت به شرکت‌هایی که در فاز بلوغ یا رشد هستند، قرار دارند. وقتی یک شرکت به مرحله بلوغ می‌رسد، به این معنی نیست که محصول، دیگر یک منبع درآمد در حال رشد برای شرکت نیست، بلکه هنوز ممکن است جا برای بهبود و نوآوری بیشتر وجود داشته باشد. به علاوه، یک شرکت با محصولات بالغ ممکن است سود سهام بیشتری نسبت به شرکت‌هایی که در فازهای دیگر قرار دارند پرداخت کند. چرخه عمر شرکت دارای پیامدهای مهمی برای جذب سرمایه‌گذاران که در نهایت نقدینگی را افزایش می‌دهند و باعث کاهش هزینه سرمایه سهام می‌شوند. از این رو هدف ما در این مقاله یافتن رابطه بین مراحل چرخه عمر شرکت‌ها با میزان محافظه‌کاری در حسابداری در مقطعی از زمان است. در ادامه این مقاله، مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه‌ها، روش‌شناسی و یافته‌های پژوهش ارائه گردیده و در پایان نیز نتیجه‌گیری و همچنین پیشنهادها و محدودیت‌های پژوهش ارائه می‌شود.

۲- مبانی نظری

۲-۱- چرخه عمر

تئوری چرخه عمر شرکت بیان می‌کند که شرکت‌ها همانند اجزای یک بدن، تمایل به پیشرفت و تکامل در یک قالب خطی به واسطه قابل پیش‌بینی بودن استراتژی‌ها، ساختارها و فعالیت‌ها دارند که مطابق با سطوح ظهور تا افول شرکت می‌باشند. (کوین و کامرون^۱، ۱۹۸۳). دانشمندان علوم اقتصادی و مدیریت در تئوری‌ها و فرضیه‌های علمی، بررسی‌هایی را در مورد دوره عمر شرکت‌ها انجام داده‌اند و دوره‌های عمر را به مراحل تقسیم کرده‌اند.

شاخص چرخه عمر پیشنهادشده توسط دیکنسون^۲ (۲۰۱۱): از آنجاکه سه نوع جریان نقدی (جریان نقدی مثبت یا منفی) در شرکت‌ها وجود دارد. هشت الگوی جریان نقدی می‌تواند وجود داشته باشد. دیکنسون (۲۰۱۱) ترکیبی از این هشت ترکیب ممکن را در پنج مرحله به شرح زیر بیان می‌کند:

۱) مرحله (فاز) تولد یا ایجاد^۳

۲) مرحله (فاز) رشد^۴

۳) مرحله (فاز) بلوغ^۵

۴) مرحله (فاز) رکود^۶

1-Quinn, and Cameron

2-Dickinson

3-Introduction

4-Growth

5-Maturity

6-Recession

۵) مرحله (فاز) افول یا سکون (هانسن و همکاران، ۲۰۱۸)

در ادامه به شرح هر یک از مراحل می‌پردازیم:

۱-۱-۲. مرحله (فاز) تولد یا ایجاد: در مرحله ظهور (ایجاد) دارایی‌های شرکت معمولاً در سطح نازلی قرار دارد، جریان نقد حاصل از فعالیت‌های عملیاتی و سودآوری پایین است و شرکت‌ها برای تأمین مالی و تحقق فرصت‌های رشد، به نقدینگی بالایی محتاج هستند. ضریب پرداخت سود نقدی در این طیف از شرکت‌ها معمولاً معادل صفر یا حداکثر ۱۰ درصد بوده و بازده سرمایه‌گذاری در قیاس با نرخ موزون تأمین منابع معمولاً ناچیز است (زو، ۲۰۰۷).

۱-۲-۲. مرحله (فاز) رشد: در مرحله رشد اندازه شرکت‌ها بیش از اندازه شرکت‌های در مرحله ظهور است. منابع مالی نیز بیشتر در تسهیلات و تجهیزات (دارایی‌های مولد) سرمایه‌گذاری شده و شاخص‌های نقدینگی شرکت در وضعیت مناسبی قرار داشته، ضریب پرداخت سود نقدی در این طیف شرکت‌ها معمولاً بین ۱۰ تا ۵۰ درصد است. بازده سرمایه‌گذاری‌ها نیز در اغلب موارد بر نرخ موزون هزینه تأمین سرمایه فزونی دارد (زو، ۲۰۰۷).

۱-۲-۳. مرحله (فاز) بلوغ: در مرحله بلوغ، شرکت‌ها نرخ رشد فروش باثبات و متعادلی را تجربه می‌کنند و نیاز به وجه نقد در اغلب موارد از منابع داخلی تأمین می‌گردد. اندازه دارایی‌های شرکت‌ها در این مرحله نیز بیشتر از اندازه دارایی‌های شرکت‌های در مرحله رشد بوده و ضریب پرداخت سود نقدی در این شرکت‌ها معمولاً بین حداقل ۵۰ درصد و حداکثر ۱۰۰ درصد در نوسان است. به دلیل وفور نقدینگی و کاهش اتکالی به سیاست تأمین مالی از خارج، بازده سرمایه‌گذاری‌ها در این طیف شرکت‌ها عموماً معادل یا بیش از نرخ موزون تأمین سرمایه است (زو، ۲۰۰۷).

۱-۲-۴. مرحله (فاز) رکود: در مرحله رکود ارزش سهام رو به کاهش است در جهت افزایش سودآوری، از منابع مربوط به تحقیق و توسعه و بازاریابی، کاسته می‌شود. سیاست توجه به سودآوری در کوتاه‌مدت، موجب از بین رفتن نوآوری در درازمدت می‌شود (ادیب، ۱۳۹۷).

۱-۲-۵. مرحله (فاز) افول یا سکون: در مرحله افول چنانچه فرصت‌های رشدی وجود داشته باشد به احتمال قریب به یقین بسیار ناچیز است. شاخص‌های سودآوری و نقدینگی و ایقاعی تعهدات روند نزولی خواهد داشت و شرکت در شرایط رقابتی بسیار شدید احاطه شده است، ضمن آنکه هزینه تأمین منابع مالی نیز به دلیل استقرار از منابع خارج از شرکت بالاست به گونه‌ای که در اغلب موارد بازده سرمایه‌گذاری کمتر از نرخ تأمین مالی است (زو، ۲۰۰۷).

۲-۲- محافظه‌کاری

محافظه‌کاری مفهومی است که سابقه طولانی در حسابداری دارد. باسو^۴ (۱۹۹۷) معتقد است که محافظه‌کاری طی قرن‌ها تئوری و عمل حسابداری را تحت تأثیر قرار داده است. ثبت‌های تاریخی اوایل قرن پانزدهم میلادی درباره معاملات مشارکتی و تضامنی نشان می‌دهند که حسابداری در اروپای قرون وسطی محافظه‌کارانه بوده است. مفهوم محافظه‌کاری زمانی ایجاد شد که ترازنامه مهم‌ترین و اغلب تنها صورت مالی در آن زمان بود و اجزای سود یا سایر نتایج عملیات به‌ندرت در خارج از شرکت‌ها ارائه می‌شد (وات^۵، ۲۰۰۳).

محافظه‌کاری به دلایل قرارداد استخدام و راهبری شرکتی نیز می‌تواند ایجاد شود. مدیران انگیزه دارند قبل از خاتمه دوره تصدی‌شان، زیان‌ها را پنهان کنند. زیرا ورود زیان به شرکت و اتخاذ پروژه‌های دارای خالص ارزش فعلی منفی، باعث اخراج مدیران توسط صاحبان سهام می‌شود. محافظه‌کاری باعث افزایش سرعت شناسایی زیان‌ها می‌شود و برای هیئت‌مدیره و سهامداران انگیزه ایجاد می‌کند که دلایل این زیان‌ها را بررسی کنند. چنین بررسی‌هایی می‌تواند باعث عدم‌تغییر مدیر و حذف پروژه‌های دارای خالص ارزش فعلی منفی گردد. در نتیجه، مدیران برای فراهم کردن اطلاعات درباره پروژه‌های دارای خالص ارزش فعلی مثبت نیز انگیزه‌هایی دارند. استدلال‌های قراردادی حسابداری محافظه‌کارانه برای بیشتر کاربردهای حسابداری در شرکت از جمله معیارهای عملکرد مدیریت قسمت‌های شرکت مانند مراکز سود، استفاده می‌شود. در چنین مواردی، کارکنان مسئول اطلاعات نامتقارن، بازده‌های نامتقارن و مسئولیت محدودی دارند. این استدلال‌ها برای مراکز سود و بودجه‌های مورد استفاده برای کنترل مخارج نیز به کار می‌روند. کارکنان آن میزان از خالص دارایی‌ها را که نسبت به زیان‌های ناشی از آن‌ها مسئول نیستند، کنترل نمی‌کنند (واتز، ۲۰۰۳).

1-Decline

2-Hansen

3-Xu

4-Basu

5-Watts

بخش زیادی از پژوهش‌های تجربی درباره محافظه‌کاری حسابداری، به بیان وجود آن و آزمون شرایطی می‌پردازند که سبب بروز آن شده است. برخی پژوهش‌ها، محافظه‌کاری در حسابداری را نماینده کیفیت گزارشگری مالی و یا کیفیت اطلاعات می‌دانند. اساس این پژوهش‌ها بر این است که محافظه‌کاری برای گزارشگری مالی سودمند است. برخی پژوهش‌ها نیز به روشنی، منافع و هزینه‌های محافظه‌کاری در حسابداری را بررسی کرده‌اند. از این رو، یافته‌ها و تفاسیر ناسازگار این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که محافظه‌کاری حسابداری یکی از زمینه‌های جنجال‌برانگیز در میان پژوهشگران تجربی و تدوین‌کنندگان استاندارد است. هیئت استانداردهای حسابداری مالی در سال‌های اخیر تلاش کرده است تا گزارشگری مالی را از محافظه‌کاری دور کند و به سمت بی‌طرفی کشانده شود. بیانیه شماره ۲ مفاهیم بنیادی حسابداری درباره کاربرد محافظه‌کاری هشدار داده بود؛ ولی کنار گذاشتن آن در بیانیه شماره ۸ نشانگر دگرگونی بااهمیتی در دیدگاه استاندارد‌گذاران گزارشگری مالی است (راچ و تیلور، ۲۰۱۱).

۲-۳- محافظه‌کاری و چرخه عمر شرکت

به‌طور خاص، تئوری چرخه زندگی تصریح می‌کند که یک شرکت باید در اوایل مراحل چرخه عمر خود رشد درآمد را به حداکثر برساند تا بتواند تقاضای دائمی یا مزایای هزینه را نسبت به رقبا ایجاد کند، این بدان معناست که بنگاه‌ها الگوهای مختلف پول نقد را در طی مراحل چرخه زندگی خود نشان می‌دهند.

نظریه چرخه عمر شرکت‌ها نشان می‌دهد که افراد باید در مراحل اولیه چرخه زندگی سرمایه‌گذاری بیشتری را نسبت به مراحل دیررس انجام دهند زیرا مراحل بازگشت حاشیه‌ای بازار به سمت اول می‌تواند سرمایه‌گذاری کند و در مرحله چرخه قرار گیرد. بنابراین، برای ایجاد تقاضای دائمی و مزایای هزینه، تأمین هزینه‌ها در مرحله مقدماتی احتمالاً سرمایه‌گذاری بیشتری را در بخش‌های تحقیق و توسعه، سرمایه انسانی، تغییر سازمانی و هزینه‌های سرمایه‌ای نسبت به هزینه‌ها در مراحل بلوغ یا کاهش سرمایه‌گذاری انجام می‌دهد. این قوانین حسابداری محافظه‌کارانه در مرحله معرفی به‌شدت تأثیر می‌گذارند تا در مراحل بالغ یا سقوط. این امر باعث می‌شود که ارزش کتاب حقوق صاحبان سهام در مرحله معرفی، در مراحل بالغ یا نزول شدیدتر از آنچه در اختیار شما قرار می‌گیرد، باشد. علاوه بر این، تئوری چرخه زندگی نشان می‌دهد که پاداش بازار به مقدار مساوی از سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه، سرمایه انسانی و تغییر سازمانی و مخارج سرمایه برای مرحله معرفی بیشتر است و به تناسب بیشتر خواهد بود.

به‌عنوان مثال، گیوولی و هاین^۲ (۲۰۰۰) محافظه‌کاری را به‌عنوان معیار انتخاب بین اصول حسابداری که منجر به حداقل رساندن درآمد گزارش شده تجمعی با شناخت کند تر درآمد، تشخیص سریع‌تر هزینه، پایین آمدن دارایی و ارزیابی بالاتر از مسئولیت می‌شود، تعریف می‌کنند. از طرف دیگر، باسو (۱۹۹۷) محافظه‌کاری را به‌عنوان عدم تقارن درآمدهای گزارش شده تعریف می‌کند که سریع‌تر و کاملاً به "خبرهای بد" پاسخ می‌دهند تا "خبرهای خوب". عدم تقارن درآمدهای گزارش شده در بازگو کردن "خبرهای بد" در مقابل "خبرهای خوب" که توسط باسو (۱۹۹۷) مشخص شده است، جنبه شرطی محافظه‌کاری را ضبط می‌کند.

۳- پیشینه پژوهش

چاریتو و همکاران^۳ (۲۰۱۱) دریافتند که شرکت‌های واقع در مرحله رشد وقتی به اخبار خوب دست می‌یابند، محافظه‌کارتر می‌شوند. درحالی‌که اعلام داشتند شرکت‌های واقع در مرحله بلوغ هم برای اخبار خوب و هم اخبار بد، میزان به‌موقع بودنشان کمتر است چون آن‌ها توانایی بالاتری در به‌کارگیری راهبردهای غیرمعمول برای تأخیر در سود مثبت و یا کاهش اثر سود منفی به‌منظور حفاظت از شهرت و آبرویشان دارند. چاریتو و همکاران (۲۰۱۱)، نیز نشان دادند که شرکت‌های دچار مشکل، در ارائه اخبار خوب مربوط به سود، به‌موقع تر می‌باشند و به نسبت شرکت‌های سالم، در ارائه اخبار بد سود، کمتر به‌موقع عمل می‌نمایند. اوکونر و برن^۴ (۲۰۱۵) در پژوهشی رابطه بین حاکمیت شرکتی و چرخه عمر ۲۰۵ شرکت از ۲۱ کشور در سطح جهان طی سال ۱۰۱۳ را بررسی کردند نتایج پژوهش‌های آن‌ها نشان داد که شرکت‌های بالغ تمایل بیشتری به استقلال در اداره شرکت دارد؛ علاوه بر این شرکت‌ها در مرحله رشد تمایل بیشتری به پاسخ‌گویی، نظارت، کنترل دارند.

تیان و همکاران^۵ (۲۰۱۵) در پژوهشی رابطه بین چرخه عمر و ساختار سرمایه ۶۲۴۶ شرکت تولیدی چینی در بازه زمانی ۱۹۹۹-۲۰۱۱ را بررسی کردند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که الگوهای جریان‌های نقدی تحت تأثیر مراحل چرخه عمر است و بر ساختار سرمایه تأثیر می‌گذارد. سرعت تعدیل ساختار سرمایه به‌طور قابل توجهی در مراحل مختلف چرخه عمر متفاوت است.

دائو و همکاران^۱ (۲۰۱۵) به بررسی تأثیر کمیته حسابرسی و عملکرد سهامداران بر دوره تصدی حسابرسی شرکت و محافظه‌کاری حسابداری در ۶۲۴ شرکت - سال آمریکایی در بازه زمانی ۲۰۰۹ - ۲۰۰۲ پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که

1-Ruch and Taylor
2-Givoly and Hayn
3-Charytv et al.
4-Oconnor and byrne
5-tian

با توجه به رابطه بین محافظه‌کاری حسابداری و دوره تصدی حسابرسی، شرکت‌های با حسابرسان رسمی با دوره تصدی کمتر تمایل به محافظه کمی بیش‌تر و شرکت‌های با حسابرسان رسمی با دوره تصدی بیش‌تر تمایل به محافظه‌کاری کم‌تر دارند. حسن و همکاران^۲ (۲۰۱۵) در پژوهشی رابطه بین بررسی چرخه عمر شرکت و هزینه سرمایه سهام ۸۰۲۰ شرکت - سال استرالیایی در بازه زمانی ۱۹۹۰ - ۲۰۱۲ بررسی کردند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که هزینه سرمایه سهام شرکت‌ها به‌طور قابل‌توجهی در سراسر مراحل چرخه عمر متفاوت است. هزینه سرمایه سهام در مراحل ظهور و افول بالاتر و در مراحل رشد و بلوغ پایین‌تر است. کیم و ژانگ^۳ (۲۰۱۶) به بررسی محافظه‌کاری و خطر نوسانات قیمت سهام در سطح شرکت‌های آمریکایی در بازه زمانی ۲۰۰۷-۱۹۶۴ پرداختند نتایج پژوهش‌های آن‌ها نشان داد که محافظه‌کاری شرطی رابطه معنادار و منفی با خطر ورشکستگی آتی دارد همچنین در پیش‌بینی‌ها یک رابطه قطعی بین محافظه‌کاری و خطر نوسانات قیمت سهام در شرکت‌هایی با نامتقارنی اطلاعات بالا مشاهده شد. دیفاند و همکاران^۴ (۲۰۱۶) در پژوهشی تأثیر محافظه‌کاری مشتریان بر قرارداد حسابرسی ۱۴۸۵۳ سال - شرکت آمریکایی در بازه زمانی ۲۰۰۰ - ۲۰۰۷ را بررسی کردند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که مشتریان محافظه‌کارتر دعاوی حقوقی کم‌تری علیه حسابرسان مطرح می‌کنند؛ بنابراین، حسابرسان از مشتریان محافظه‌کارتر مبلغ قرارداد حسابرسی کم‌تری درخواست می‌کنند. همچنین، نتایج این پژوهش نشان داد که محافظه‌کاری مشتریان به‌عنوان یک عامل مهم تعیین‌کننده خطر حسابرسی، بر قرارداد حسابرسی تأثیر دارد.

هانسن و همکاران (۲۰۱۸) به بررسی رابطه چرخه عمر شرکت و محافظه‌کاری حسابداری، با بررسی ۱۰۶۷۸۴ سال - شرکت بین سال‌های ۲۰۱۲-۱۹۸۸ پرداختند آن‌ها با استفاده از سه معیار گزارشگری شامل اندازه‌گیری میزان اقلام تعهدی غیرعملیاتی و نسبت ارزش بازاری به دفتری و مدل باسو محافظه‌کاری را اندازه‌گیری کردند. آن‌ها شرکت‌ها را بر اساس سال‌های عمر در مراحل مختلف چرخه عمر (شامل: فاز ایجاد، فاز رشد، فاز بلوغ، فاز رکود، فاز افول) طبقه‌بندی کردند. آن‌ها با استفاده از مراحل چرخه عمر شرکت به روش الگوی جریان نقدی دیکسون و اختصاص ضرایبی به هر مرحله (به ترتیب ۰، ۰،۲۵ و ۰،۵ و ۰،۷۵ و ۱) شرکت‌ها را تقسیم‌بندی کردند. نتایج تحقیقاتشان نشان داد که در طول چرخه عمر شرکت‌ها، گزارش‌های مالی ایالات‌متحده آمریکا محافظه‌کارتر شده است.

خدمای پور و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای به بررسی تأثیر عدم تقارن اطلاعاتی و چرخه عمر شرکت بر بازده آتی سهام شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. این پژوهشگران بر این اعتقاد بودند در صورت عدم تقارن اطلاعاتی، گروهی به دلیل دارا بودن اطلاعات خصوصی و محرمانه درباره شرکت، اطلاعات بیشتر و بهتری نسبت به بازار در اختیار دارند. عدم تقارن اطلاعاتی سبب شکل‌گیری جریان ناکارای اطلاعاتی می‌شود. این جریان ناکارای اطلاعاتی می‌تواند بر بازده آتی شرکت‌ها اثرگذار باشد. در این پژوهش، تأثیر میزان عدم تقارن اطلاعاتی و چرخه عمر شرکت بر بازده آتی سهام را موردبررسی قرار گرفت. این تحقیق شامل ۶۷۰ مشاهده سال شرکت است که مربوط به ۶۷ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ است. برای آزمون فرضیه‌ها، از الگوی رگرسیون خطی چند متغیره بر مبنای داده‌های پانل استفاده شده است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که بین میزان عدم تقارن اطلاعاتی و نرخ بازده آتی سهام شرکت‌ها رابطه منفی و معناداری وجود دارد. به این معنی که در بازار بورس اوراق بهادار تهران، با افزایش میزان عدم تقارن اطلاعاتی (کاهش شفافیت اطلاعات) بازده آتی شرکت‌ها کاهش می‌یابد و همچنین نتایج حاکی از این است که رابطه مثبت و معنادار بین عمر شرکت و بازده سهام آن وجود دارد. به عبارتی، شرکت‌های جوان‌تر در مقایسه با سایر شرکت‌ها به دلیل مواجه شدن با فرصت‌های سرمایه‌گذاری سودآور معمولاً در سال‌های ابتدایی سود کمتری به سهامداران می‌پردازند؛ بنابراین ارزش این شرکت‌ها و رونق بازار سهامشان در سال‌های ابتدایی به‌مراتب کمتر است. لذا می‌توان انتظار داشت که با گذشت زمان، بازدهی شرکت‌ها افزایش یابد.

رحمانی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی اثر محافظه‌کاری و رشد بر سوء گیری نرخ بازده سرمایه‌گذاری در مقایسه با نرخ بازده داخلی را برای نمونه‌ای شامل ۶۱ شرکت در بازه زمانی ۱۳۸۶-۱۳۹۰ بررسی کردند. نتایج پژوهش‌ها نشان داد با توجه به وجود محافظه‌کاری در حسابداری رشد بالاتر در سرمایه‌گذاری‌ها منجر به بازده سرمایه‌گذاری کمتر می‌شود. همچنین در حسابداری محافظه‌کارتر، نرخ بازده سرمایه‌گذاری افزایش خواهد یافت مشروط بر این‌که سرمایه‌گذاری‌ها به‌طور هموار در یک دوره رشد کند. خلیفه‌سلطانی و احمدی (۱۳۹۴) در پژوهشی نقش محافظه‌کاری حسابداری در جهت پیش‌بینی رشد مدیران را برای نمونه‌ای شامل ۸۶ شرکت در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۸۶ بررسی کردند نتایج پژوهش‌های آن‌ها نشان می‌دهد که بین محافظه‌کاری در جهت پیش‌بینی مدیران رابطه منفی و معناداری وجود دارد همچنین در شرکت‌های دارای نوسان سود بیش‌تر و چرخه عملیات طولانی‌تر، این رابطه منفی قوی‌تر است. ایزدی نیا و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی تأثیر ویژگی‌های مراحل چرخه عمر شرکت بر

1-dao
2-hasan
3-Kim and zhang
4-defond

عدم تقارن زمانی جریان نقدی عملیاتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی کردند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که ویژگی‌های توصیف‌کننده مراحل چرخه عمر شرکت شامل اندازه، سن، مخارج سرمایه‌ای و اهرم مالی شرکت بر عدم تقارن زمانی جریان نقدی عملیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین، تأثیر رشد فروش و نسبت سود تقسیمی هر سهم بر عدم تقارن زمانی جریان نقدی عملیاتی منفی و معنادار است.

ابراهیمی کردلر و شمس (۱۳۹۴) در پژوهشی اثر ریسک بر محافظه‌کاری را برای نمونه‌ای شامل ۷۵۹ سال- شرکت در بازه زمانی ۱۳۸۰-۱۳۹۰ بررسی کردند. نتایج پژوهش آنان حاکی از وجود رابطه منفی و معنادار بین ریسک غیرسیستماتیک و محافظه‌کاری حسابداری بود. همچنین، نتایج نشان‌دهنده این بود که ریسک سیستماتیک موجب گزارش دیر هنگام اخبار بد می‌شود اما لزوماً به شناسایی اخبار خوب منجر نمی‌شود. سرانجام، بین ریسک غیرسیستماتیک و محافظه‌کاری، در حضور متغیرهای کنترلی رابطه معناداری مشاهده نشد.

مهدوی و کنعانی (۱۳۹۶) با بررسی تأثیر چرخه عمر بر گزارشگری مالی محافظه‌کارانه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، (نمونه شامل ۱۰۳ شرکت در بازه زمانی ۱۳۹۳-۱۳۸۴) با تبعیت از پژوهش‌های آنتونی و رامش ۱۹۹۲ چرخه عمر شرکت‌ها را به سه مرحله شامل مرحله رشد، بلوغ و افول طبقه‌بندی کردند. این پژوهش مانند تحقیقات آنتونی و رامش به منظور تفکیک شرکت‌ها به مراحل چرخه عمر از چهار متغیر شامل رشد فروش، مخارج سرمایه‌ای، نسبت سود تقسیمی و سن شرکت استفاده کردند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مراحل مختلف چرخه عمر در محافظه‌کاری حسابداری مؤثر است به این ترتیب که میزان محافظه‌کاری در مرحله افول از مرحله بلوغ و رشد بیش‌تر است.

ملکی و همکاران (۱۳۹۸) با بررسی تأثیر چرخه عمر شرکت‌ها بر سطح محافظه‌کاری حسابداری در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران با توجه به آزمون فرضیه‌های جداگانه پژوهش و با استفاده از رگرسیون چندمتغیره به روش داده‌های ترکیبی برای ۷۶ شرکت دریافتند که میزان محافظه‌کاری محاسبه‌شده با استفاده از مدل خان و واتس (۲۰۰۹)، در مراحل مختلف چرخه عمر شرکت‌ها متفاوت است؛ به طوری که مرحله رشد شرکت در طی چرخه عمر، تأثیر منفی معناداری بر محافظه‌کاری شرکت‌ها دارد و بین مرحله بلوغ و افول با محافظه‌کاری شرکت‌ها، رابطه مثبت معناداری مشاهده گردید.

۴- فرضیه پژوهش

فرضیه اصلی: بین چرخه عمر شرکت و محافظه‌کاری حسابداری رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه فرعی ۱: بین چرخه عمر شرکت و محافظه‌کاری بر مبنای اقلام تعهدی غیرعملیاتی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه فرعی ۲: بین چرخه عمر شرکت و محافظه‌کاری بر مبنای نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری رابطه معناداری وجود دارد.

۵- روش‌شناسی پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل تمام شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است. از بین شرکت‌های عضو جامعه آماری تعدادی شرکت به عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردیده‌اند و دوره موردبررسی در پژوهش حاضر، سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۳ می‌باشد. در تحقیق حاضر، برای تعیین نمونه آماری، حجم نمونه و نمونه‌گیری از روش غربالگری استفاده گردیده است. نحوه غربالگری جامعه آماری این پژوهش جهت رسیدن به جامعه در دسترس در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- نمونه آماری پژوهش

تعداد شرکت	مراحل نمونه‌گیری
۴۵۴	تعداد کل شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۹۷
۴۲۱	تعداد شرکت‌هایی که در دوره تحقیق در بورس حضور داشتند.
۲۹۸	تعداد شرکت‌هایی که پایان سال مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفند سال باشد.
۱۵۳	تعداد شرکت‌هایی که تولیدی باشند.
۱۰۹	تعداد شرکت‌هایی که بیش از ۶ ماه وقفه عملیاتی نداشته‌اند.
۱۰۹	تعداد نمونه محاسبه‌شده در هر سال

در این تحقیق با توجه به فیلترهای فوق، در نهایت تعداد ۱۰۹ شرکت به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شد. قلمرو زمانی تحقیق از سال ۱۳۹۳ تا پایان سال ۱۳۹۷ را شامل می‌شود و قلمرو مکانی بورس اوراق بهادار تهران است که بر این اساس داده‌های مورد نیاز از گزارش‌های سازمان بورس اوراق بهادار استخراج و دسته‌بندی شده است.

۶- مدل و متغیرهای پژوهش

با توجه به فرضیه تحقیق مدل فرضیه اصلی به صورت زیر است:

$$Con_{it} = a_0 + a_1 FLC_{it} + Controls_{it} + e_{it} \quad (1)$$

Con: شاخص محافظه کاری

FLC: چرخه عمر شرکت‌ها

Controls: متغیرهای کنترلی

تعریف عملیاتی متغیرها

متغیر مستقل:

چرخه عمر شرکت‌ها (FLC): که بر اساس الگوی جریان نقدی دیکنسون (۲۰۱۱) به پنج مرحله تقسیم می‌شود که شامل مرحله ایجاد، رشد، بلوغ، رکود و افول با ضرایب (۰ و ۰,۲۵ و ۰,۵ و ۰,۷۵ و ۱) است. دیکنسون یک شاخص برای چرخه عمر شرکت با استفاده از الگوهای جریان وجه نقد شرکت شامل فعالیت عملیاتی، فعالیت سرمایه‌گذاری و فعالیت تأمین مالی ایجاد کرد (هانسن و همکاران ۲۰۱۸). معیار تعیین‌کننده در مراحل چرخه عمر به شرح جدول ۲ است.

جدول ۲- مراحل چرخه عمر شرکت به روش الگوی جریان نقدی دیکنسون

الگوها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
مراحل دیکنسون	ایجاد	رشد	بلوغ	رکود	رکود	رکود	افول	افول
CFO	-	+	+	-	+	+	-	-
CFI	-	-	-	-	+	+	+	+
CFF	+	+	-	-	+	-	+	-

CFO: جریان وجه نقد ناشی از فعالیت عملیاتی
CFI: جریان وجه نقد ناشی از فعالیت سرمایه‌گذاری
CFF: جریان وجه نقد ناشی از فعالیت تأمین مالی

متغیر وابسته:

محافظه کاری (Con): به معنای انتخاب معیاری از اصول حسابداری که باعث به حداقل رسیدن درآمد در نتیجه شناسایی کند تر درآمد، شناسایی سریع‌تر هزینه، ارزشیابی کمتر دارایی و ارزشیابی بیش‌تر بدهی‌ها می‌شود. در این پژوهش از دو روش زیر برای محاسبه محافظه کاری استفاده می‌شود.

(۱) **اقلام تعهدی غیر عملیاتی (NOACCR):** به عنوان شاخص معکوس محافظه کاری در نظر گرفته می‌شود و از تفاوت بین اقلام تعهدی عملیاتی از کل اقلام تعهدی به شرح زیر محاسبه می‌شود (هانسن و همکاران ۲۰۱۸).

$$NOACCR = TACCRit - OACCRit \quad (2)$$

کل اقلام تعهدی قبل از استهلاک (TACCR): برابر است با سود خالص + استهلاک - جریان وجه نقد ناشی از عملیات. اقلام تعهدی عملیاتی (OACCR): برابر است با تغییرات حساب‌های دریافتی + تغییرات موجودی کالا + تغییرات پیش‌پرداخت هزینه - تغییرات حساب‌های پرداختی - تغییرات مالیات پرداختی. به منظور همگن‌سازی، تمام داده‌ها بر جمع دارایی تقسیم می‌شوند.

(۲) **نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری (MTB):** از تقسیم ارزش بازار حقوق صاحبان سهام بر ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به دست می‌آید (هانسن و همکاران ۲۰۱۸).

1-Cash Flows from Operating Activities

2-Cash Flows from Investing Activities

3-Cash Flows from Financing Activities

متغیرهای کنترلی

(۱) نسبت بدهی (LEV): از تقسیم کل بدهی شرکت بر ارزش بازار کل حقوق صاحبان سهام به دست می‌آید (هانسن و همکاران ۲۰۱۸).

(۲) سن شرکت (AGE): برابر است با لگاریتم تعداد سال‌های عمر شرکت (هانسن و همکاران، ۲۰۱۸).

(۳) اندازه شرکت (SIZE): برابر است با لگاریتم ارزش بازار حقوق صاحبان سهام (هانسن و همکاران، ۲۰۱۸).

(۴) بازده دارایی‌ها (ROA): از تقسیم سود خالص بر جمع دارایی‌ها به دست می‌آید (هانسن و همکاران، ۲۰۱۸).

(۵) بازده سهام شرکت (RET): بر مبنای بازده سالانه سهام شرکت محاسبه می‌شود (هانسن و همکاران، ۲۰۱۸).

۷- یافته‌های پژوهش

۷-۱- آمار توصیفی

در این قسمت برای ورود به مرحله تجزیه و تحلیل اطلاعات، آماره توصیفی داده‌ها شامل شاخص‌های مرکزی، شاخص پراکندگی در جدول شماره ۳ درج شده است.

جدول ۳- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نماد در مدل	NOACCR	MTB	FLC	SIZE	AGE	ROA	LEV	RET
میانگین	۰/۳۹۲	۳,۱۱۴	۰,۳۷	۵,۷۶۶	۱,۵۶۴	۰,۱۱	۲,۶۷	۰,۳۸۴
میانه	۰/۳۵۳	۲,۵۰۱	۰,۲۵	۵,۷۲۲	۱,۶۰۲	۰,۰۸۸	۱,۳۵۳	۰,۱۳۴
بیشینه	۱/۹۲۳	۱۲,۶۷۵	۱,۰۰۰	۸,۰۱۲	۱,۸۱۲	۰,۵۶	۰/۹۹۸	۶,۲۷۳
کمینه	-۱/۱۷۰	۰,۲۹۷	۰,۰	۴,۱۳۶	۱,۱۴۶	-۰/۲۹۳	۰,۰۹۱	-۰,۵۴۱
انحراف معیار	۱/۳۵۵	۷,۲۳	۰,۲۱۷	۰,۶۴۵	۰,۱۵۶	۰,۱۲۸	۱۲,۳۸۴	۰,۷۴

بر مبنای نتایج جدول فوق، میانگین چرخه عمر ۰/۳۷ است و بیانگر آن است که میانگین شرکت‌های نمونه به مرحله بلوغ نرسیده‌اند. متوسط اقلام تعهدی غیر عملیاتی ۰/۳۹۲ است و بیانگر آن است که بطور میانگین شرکتها در خصوص اقلام تعهدی غیر عملیاتی سیاست غیر محافظه کارانه را در پیش می‌گیرند. بیشترین بازدهی دارایی‌ها ۰/۵۶ است و نسبت بدهی دارای بالاترین انحراف معیار در بین متغیرها است.

۷-۲- بررسی وجود هم خطی

در اقتصادسنجی هم خطی زمانی اتفاق می‌افتد که دو یا بیش از دو متغیر توضیح‌دهنده (مستقل) در یک رگرسیون چند متغیره نسبت به یکدیگر از همبستگی بالایی برخوردار باشند. منظور از همبستگی در اینجا وجود یک ارتباط خطی بین متغیرهای مستقل است. بسته به شدت همبستگی بین متغیرهای مستقل، میزان و نوع هم خطی متفاوت خواهد بود. هم خطی کمابیش در همه مدل‌های رگرسیون موجود است؛ آنچه مهم است شدت هم خطی بین متغیرهای مستقل است. وجود هم خطی شدید موجب نقض فرض‌های کلاسیک مدل رگرسیون می‌شود. در این تحقیق از روش عامل متمرکز تورم واریانس، وجود یا عدم وجود هم خطی بررسی می‌شود که نتایج در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴- آزمون هم خطی متغیرهای تحقیق

عامل متمرکز تورم واریانس (VIF)	متغیرهای مستقل تحقیق
FLC	۱,۰۰۹
SIZE	۱,۱۰۱
AGE	۱,۰۰۹
ROA	۱,۱۹۹
LEV	۱,۰۶۶
RET	۱,۱۰۱

چنانچه آماره VIF بزرگ‌تر از ۱۰ باشد در آن صورت هم خطی در مدل تحقیق وجود خواهد داشت. با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۴ مدل‌های تحقیق دارای هم خطی شدید نیستند.

۳-۷- انتخاب نوع روش بر آورد در داده‌های ترکیبی

برای انتخاب بین دو مدل رگرسیون تلفیقی و مدل اثرات ثابت از آزمون چاو استفاده شده است. در این آزمون، فرضیه صفر بیانگر برابری ضرایب و عرض از مبدأ در شرکت‌های مورد بررسی بوده و از این رو رد فرضیه صفر مبین استفاده از روش داده‌های پانلی (مدل اثرات ثابت) و عدم رد فرضیه صفر بیانگر استفاده از روش داده‌های تلفیقی می‌باشد. نتایج آزمون چاو در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵- نتایج آزمون چاو مربوط به فرضیه‌های تحقیق

فرضیه تحقیق	آماره	معناداری	نتیجه آزمون
فرضیه فرعی اول	۲,۸۹۷	۰,۰۰۰	Panel
فرضیه فرعی دوم	۳,۰۲۲	۰,۰۰۰	Panel

از آنجائیکه احتمال به دست آمده از آزمون F لیمر کوچک‌تر از ۵ درصد است، به منظور برآورد ضرایب متغیرها، از مدل داده‌های ترکیبی (Panel) استفاده شده است.

در فرایند انتخاب بین دو مدل اثرات تصادفی و مدل اثرات ثابت، از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. آزمون مزبور بر پایه وجود همبستگی بین متغیرهای مستقل و اثرات انفرادی طراحی شده است. در صورتی که جز خطای تصادفی (اثر انفرادی) با متغیرهای توضیحی همبستگی داشته باشد، در آن صورت مدل اثر تصادفی تورش دار بوده و در چنین حالتی لازم است مدل اثر ثابت بکار گرفته شود. نتایج آزمون در جدول ۶ بیانگر رد فرضیه صفر و لزوم استفاده از روش داده‌های پانلی به روش اثرات ثابت می‌باشد.

جدول ۶- نتایج آزمون هاسمن مربوط به فرضیه‌های تحقیق

فرضیه تحقیق	آماره	معناداری	نتیجه آزمون
فرضیه فرعی اول	۴۱,۰۷۹	۰,۰۰۰	اثرات ثابت
فرضیه فرعی دوم	۱۸,۶۴۳	۰,۰۰۴	اثرات ثابت

۴-۷- بررسی ناهمسانی واریانس

یکی دیگر از پیش‌فرض‌های مدل رگرسیون، ثابت بودن واریانس خطا است. روشی که معمولاً در این آزمون‌ها از آن بهره گرفته می‌شود استفاده از یک رگرسیون کمکی است. به این ترتیب که پس از برآورد مدل جملات پسماند (به عنوان نزدیک‌ترین متغیری که می‌تواند جملات خطا را نمایندگی نماید) استخراج شده و مجذور آن‌ها روی متغیرهای توضیح‌دهنده مدل رگرسیون می‌گردد. در صورتی که رگرسیون حاصل به‌طور کلی معنادار باشد شاهدهی بر وجود واریانس ناهمسانی خواهد بود. در این تحقیق از آزمون بروش- پاکان گادفری برای کشف ناهمسانی واریانس استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷- شناسایی ناهمسانی واریانس در فرضیه‌های تحقیق

فرضیه تحقیق	آماره	معناداری
فرضیه فرعی اول	۲,۳۳۲	۰,۰۱۹
فرضیه فرعی دوم	۳,۰۸۴	۰,۰۰۵

با توجه با احتمال به‌دست آمده از آزمون بروش- پاکان گادفری فرضیه‌های تحقیق دارای ناهمسانی واریانس است. در این تحقیق جهت رفع ناهمسانی واریانس از روش حداقل مربعات تعمیم یافته بجای روش حداقل مربعات معمولی استفاده می‌شود. فرضیه تحقیق از طریق نتایج حاصل از مدل‌های اقتصادسنجی و رگرسیون چند متغیره مورد آزمون قرار می‌گیرد. جهت تعیین معنی‌دار بودن مدل رگرسیون از آماره F فیشر استفاده شده است. برای بررسی معنی‌دار بودن ضرایب متغیرهای مستقل در هر مدل از آماره t استیودنت در سطح ۹۵٪ استفاده شده است. از آزمون دورین- واتسون نیز جهت بررسی نبود مشکل خودهمبستگی بین جملات پسماند استفاده گردید.

فرضیه اصلی این پژوهش به بررسی رابطه چرخه عمر شرکت بر محافظه‌کاری از دو منظر اقلام تعهدی غیر عملیاتی و ارزش بازار به ارزش دفتری می‌پردازد. جدول ۸ نتایج آزمون رابطه بین چرخه عمر شرکت و محافظه‌کاری بر مبنای اقلام تعهدی غیر عملیاتی را نشان می‌دهد.

جدول ۸- نتایج آزمون فرضیه فرعی اول پژوهش

$NOACCR_{it} = a_0 + a_1 FLC_{it} + Controls_{it} + e_{it}$				
متغیرها	ضریب	انحراف معیار	آماره t	معناداری
a_0	۰,۰۲۲	۱,۰۷۴	۰,۰۲۱	۰,۹۸۳
FLC	۰,۲۵۶	۰,۰۶۵	۳,۹۳۹	۰,۰۰۰
$SIZE$	۰,۱۰۵	۰,۰۰۸	۱,۳۲	۰,۱۸۷
AGE	۲,۷۰۷	۰,۷۸۹	۳,۴۲۶	۰,۰۰۰
ROA	-۰,۴۳۹	۰,۱۹۳	-۲,۲۷۴۱	۰,۰۲۳
LEV	۰,۰۰۱	۰,۰۰۱	۱,۶۳۶	۰,۱۰۲
RET	۰,۰۰۳	۰,۰۰۲	۱,۴۹۵	۰,۱۳۵
ضریب تعیین تعدیل شده		۰,۵۳۶	آماره F	۲۶,۸۳۵
آماره دوربین واتسون		۲,۱۸۹	احتمال آماره F	۰,۰۰۰

نتایج آزمون F فیشر بیانگر معنادار بودن مدل پژوهش و نتایج آزمون دوربین واتسون نیز نشان دهنده عدم وجود خودهمبستگی بین جملات اخلاقی است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل ۵۳ درصد است که نشان از برازش خوب الگو و قدرت توضیح دهنده متغیرهای استفاده شده آن است و حاکی از آن است که ۵۳ درصد تغییرات اقلام تعهدی غیرعملیاتی شرکت توسط متغیرهای توضیحی مدل تبیین می‌شود. در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان بیان کرد که بین چرخه عمر شرکت و اقلام تعهدی غیرعملیاتی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد و لذا این فرضیه تأیید می‌شود. بررسی اثر متغیرهای کنترلی نشان می‌دهد که متغیر سن شرکت رابطه مثبت و معنی دار و بازده داراییها رابطه منفی و معنی دار با متغیر وابسته دارند و سایر متغیرها رابطه معنی داری ندارند. همچنین از بین متغیرهای پژوهش، متغیر سن شرکت با ضریب ۲/۷ بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته دارد. جدول ۹ نتایج آزمون رابطه بین چرخه عمر شرکت و محافظه کاری بر مبنای نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری را نشان می‌دهد.

جدول ۹- نتایج آزمون فرضیه فرعی دوم پژوهش

$MTB_{it} = a_0 + a_1 FLC_{it} + Controls_{it} + e_{it}$				
متغیرها	ضریب	انحراف معیار	آماره t	معناداری
a_0	-۲,۵۴۵	۲,۰۹۲	-۱,۲۱۶	۰,۲۲۴
FLC	۰,۶۹۹	۰,۲۳۶	۲,۹۶۳	۰,۰۰۳
$SIZE$	-۱,۴۳۳	۰,۳۱	-۴,۶۲۲	۰,۰۰۰
AGE	۸,۴۲۴	۱,۵۲۸	۵,۵۱	۰,۰۰۰
ROA	۳,۵۰۵	۰,۴۸۵	۷,۲۱۸	۰,۰۰۰
LEV	۰,۰۰۶	۰,۰۱۳	۰,۵۰۷	۰,۶۱۱
RET	۰,۲۱۴	۰,۰۶۱	۳,۵۰۷	۰,۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده		۰,۸۲۱	آماره F	۷,۴۶۵
آماره دوربین واتسون		۲,۴۰۱	احتمال آماره F	۰,۰۰۰

نتایج آزمون F فیشر بیانگر معنادار بودن مدل پژوهش و نتایج آزمون دوربین واتسون نیز نشان دهنده عدم وجود خودهمبستگی بین جملات اخلاقی است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل ۸۲ درصد است که نشان از برازش خوب الگو و قدرت توضیح دهنده متغیرهای استفاده شده آن است و حاکی از آن است که ۸۲ درصد تغییرات ارزش بازار به ارزش دفتری شرکت توسط متغیرهای توضیحی مدل تبیین می‌شود. در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان بیان کرد که بین چرخه عمر شرکت و ارزش بازار به ارزش دفتری رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. با توجه به نتایج به دست آمده بین چرخه عمر شرکت و محافظه کاری به کمک ارزش بازار به ارزش دفتری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و در نتیجه این فرضیه تأیید می‌شود. بررسی اثر متغیرهای کنترلی نشان می‌دهد که متغیرهای سن شرکت، بازده داراییها و بازده سهام رابطه مثبت و معنی دار و اندازه شرکت رابطه منفی و معنی دار با متغیر وابسته دارند و متغیر نسبت بدهی رابطه معنی داری با متغیر وابسته ندارد. همچنین از بین متغیرهای پژوهش، متغیر سن شرکت بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته دارد.

۸- بحث و نتیجه‌گیری

امروزه مفاهیم محافظه‌کاری از عوامل مؤثر در تحلیل اطلاعات مالی بنگاه‌ها است که فعالان اقتصادی خصوصاً محققان بازار مالی به نقش آن در مراحل مختلف چرخه عمر توجه دارند. همان‌طور که رفتارهای سازمانی در مراحل مختلف چرخه عمر متفاوت است انتظار می‌رود رفتارهای گزارشگری مالی نیز در مراحل مختلف چرخه عمر متفاوت باشد. همچنین اندازه‌گیری محافظه‌کاری در رابطه با اصول کسب‌وکار، راهبرد و منابع مالی شرکت‌ها ضروری است که عوامل اساسی مراحل چرخه عمر را تشکیل می‌دهد. برای این منظور، در پژوهش حاضر رابطه بین چرخه عمر شرکت بر سطح محافظه‌کاری بررسی شد. فرضیه‌های پژوهش براساس داده‌های گردآوری شده از ۱۰۹ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۷ با استفاده از تحلیل رگرسیونی مورد آزمون قرار گرفته شد.

نتایج نشان داد که بین چرخه عمر شرکت و محافظه‌کاری ناشی از اقلام تعهدی غیرعملیاتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. از آنجایی که افزایش اقلام تعهدی، نشان دهنده کاهش سطح محافظه‌کاری است؛ می‌توان نتیجه گرفت که شرکتها در سطوح پایین چرخه عمر خود، از طریق کاهش اقلام تعهدی غیرعملیاتی، سطح بالاتری از محافظه‌کاری را در پیش می‌گیرند. محافظه‌کاری حسابداری دسترسی به افزایش بدهی برای سرمایه‌گذاری‌های جدید را تسهیل می‌کند و سرمایه‌گذاری‌های محتاطانه را تشویق می‌کند که می‌تواند ارزش شرکت را بدون تشدید ریسک مالی افزایش دهد. همچنین، محافظه‌کاری حسابداری، زیان ناشی از نکول وام را به موقع شناسایی می‌کند و اطلاعات خوبی برای وام‌دهندگان ارسال می‌کند و این اطلاعات برای اعتباردهندگان سودمند است. نتایج فرضیه حاضر منطبق با نتایج پژوهش‌های هانسن و همکاران (۲۰۱۸)، مهدوی و کنعانی (۱۳۹۶) و ملکی و همکاران (۱۳۹۸) نمی‌باشند. با توجه به نتیجه این فرضیه به اعتباردهندگان و تحلیلگران مالی و سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل در بورس اوراق بهادار توصیه می‌شود در تحلیل طرح‌های سرمایه‌گذاری در دارایی‌های مالی و اوراق بهادار برای ارزیابی شرکت‌ها، برآورد خالص جریان‌ات نقدی آتی، میزان مخاطرات، زمان‌بندی و سرمایه‌گذاری‌های خود با عنایت به سطوح مختلف و ناهمگن درجه مخاطره‌پذیری به عامل حیاتی چرخه عمر شرکت توجه وافر و درخور اهمیت داشته باشند، زیرا لحاظ داشتن این عامل مهم منجر به انتخاب سبد سرمایه‌گذاری بهینه با کمینه مخاطره و بیشترین بازدهی می‌شود.

همچنین نتایج نشان داد که بین چرخه عمر شرکت و محافظه‌کاری بر مبنای نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ یعنی از دیدگاه فعالان بازار سطح محافظه‌کاری شرکتها در طول چرخه عمر، افزایش می‌یابد. این بدان معناست که بازار ایران، ارزش بالاتری را برای شرکتها در طول چرخه عمر لحاظ می‌کند. نتایج فرضیه حاضر منطبق با نتایج پژوهش‌های هانسن و همکاران (۲۰۱۸)، مهدوی و کنعانی (۱۳۹۶) و ملکی و همکاران (۱۳۹۸) می‌باشند. اگرچه اعمال محافظه‌کاری در حسابداری دارای مزایای غیرقابل‌انکار در کاهش نامتقارن بودن اطلاعات، تعدیل رفتارهای فرصت طلبانه مدیران و در نهایت قابلیت اتکای اطلاعات تهیه شده بر مبنای استانداردهای حسابداری است، لیکن همواره باید این مهم را نیز مورد توجه قرار داد که استفاده بی‌رویه از استاندارد‌های محافظه‌کارانه، منجر به کاهش پایداری سود و مربوط بودن اطلاعات می‌گردد. لذا استفاده از سطح مناسب و معقولی از محافظه‌کاری در کنار دیگر سازوکارهای کنترلی، از جمله بکارگیری مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی، برای بهبود سطح کارایی بازار لازم می‌باشد. لذا به سرمایه‌گذاران و سهامداران توصیه می‌شود در تحلیل‌های قیمت‌گذاری خود به سطح چرخه عمر شرکت توجه کنند.

این پژوهش می‌تواند به‌عنوان الگویی به‌منظور مطالعات بعدی باشد. موضوعات پیشنهادی برای پژوهش‌های آینده به شرح زیر ارائه می‌شود:

- تکرار این پژوهش با استفاده از سایر الگوهای طبقه‌بندی مراحل مختلف چرخه عمر.
- بررسی تأثیر چرخه عمر شرکت بر متغیرهای دیگر همچون کیفیت سود و پایداری سود.
- بررسی تأثیر تعاملی شاخصهای حاکمیت شرکتی بر رابطه بین چرخه عمر و محافظه‌کاری.
- بررسی تأثیر تعاملی شاخصهای کلان اقتصادی و سیاسی بر رابطه بین چرخه عمر و محافظه‌کاری.

منابع

۱. ابراهیمی کردلر، علی، شمس، زهرا. (۱۳۹۴). اثر ریسک بر محافظه‌کاری، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۷(۲۶)، ۷۴-۹۱.
۲. ایزدی نیا، ناصر، کیانی، غلامحسین، میرزایی، محمد. (۱۳۹۴). تاثیر ویژگی‌های مراحل چرخه عمر شرکت بر عدم تقارن زمانی جریان نقدی عملیاتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، ۱۵(۵۹)، ۵۷-۷۶.

۳. خدای پور، احمد، دلدار، مصطفی، چوپانی، محسن. (۱۳۹۱). بررسی تأثیر عدم تقارن اطلاعاتی و چرخه عمر شرکت بر بازده آتی سهام شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۰(۳۸)، ۱۴۳-۱۶۷.
۴. خلیفه سلطانی، سیداحمد، احمدی، نرگس. (۱۳۹۴). نقش محافظه‌کاری حسابداری در سوء پیش بینی سود مدیران، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۲۶، ۱۰۸-۱۳۳.
۵. رحمانی، علی، کرمی، فاطمه، عامری، بهاره. (۱۳۹۴). بررسی اثر محافظه‌کاری و رشد بر سوء‌گیری نرخ بازده سرمایه‌گذاری در مقایسه با نرخ بازده داخلی، دانش حسابداری، ۶(۲۰)، ۵۹-۸۱.
۶. ملکی، الهام السادات، ابراهیمی، سید کاظم، جلالی، فاطمه (۱۳۹۸) بررسی تأثیر چرخه عمر شرکت‌ها بر سطح محافظه‌کاری، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۱(۴۴)، ۵۹-۷۸.
۷. مهدوی، غلامحسین، کنعانی، لیلا (۱۳۹۶) بررسی تأثیر چرخه عمر برگزاری گری مالی محافظه‌کارانه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله بررسی‌های حسابداری، ۴(۱۵)، ۱۱۳-۱۳۴.
8. Dao, M., HassabElnaby, H.R. and Said, A. (2015). The Impact of Audit Committee and Shareholder Activism on the Association between Audit Firm Tenure and Accog Conservatism. *Accounting and Finance Research*, 4 (1), 112-128.
9. DeFond, M.L., Lim, C.Y. and Zang, Y. (2016). Client Conservatism and Auditor-Client Contracting. *The Accounting Review*, 91 (1), 69-98.
10. Dickinson, V. (2011). Cash Flow Patterns as a Proxy for Firm Life Cycle. *The Accounting Review*, 86 (6), 1969-1994.
11. Hansen, J. C., Hong, K. P., & Park, S. H. (2018). Accounting conservatism: A life cycle perspective. *Advances in Accounting*, 40, 76-88.
12. Quinn, R. and Cameron, K. (1983). Organizational Life Cycles and Shifting Criteria of Effectiveness: Some Preliminary Evidence. *Management Science*, 29 (1), 33-51.
13. O'Connor, T. and Byrne, J. (2015). Governance and the Corporate Life Cycle. *International Journal of Managerial Finance*, 11 (1), 23-43.
14. Tian, L., Han, L. and Zhang, S. (2015). Business Life Cycle and Capital Structure: Evidence from Chinese Manufacturing Firms. *China & World Economy*, 23 (2), 22-39.
15. Watts, R. L. (2003). Conservatism in accounting part I: Explanations and implications. *Accounting horizons*, 17(3), 207-221.
16. Xu, B. (2007). Life cycle effect on the value relevance of common risk factors. *Review of Accounting and Finance*, 8, 820-881.
17. Ruch, G. W., & Taylor, G. (2011). Accounting conservatism and its effects on financial reporting quality: a review of the literature. *SSRN*, 23(6), 1-45.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

The impact of the company's life cycle on conservatism of Accounting in Tehran Stock Exchange

Abstract

The purpose of this study was to investigate the relationship between different stages of company life cycle and accounting conservatism in companies admitted to the Tehran Stock Exchange. For this purpose, data on the stage of Introduction, growth, Mature, Shake-out and decline of Haber Company based on cash flow model Dickinson (2011) as corporate life cycle criteria and accounting conservatism in a five-year period between 2015-2019 and 109 companies were selected as statistical sample and analyzed using Eviews 10 software. Regarding the subject of the research, a hypothesis was developed to examine the impact of corporate life cycle stages on accounting conservatism. The results at 95% confidence level indicate a positive and significant relationship between company life cycle and accounting conservatism through non-operational accruals and market value to book value.

Keywords: Growth, Mature, Shake-out, life cycle, Accounting conservatism, Tehran Stock

